

Данијела С. Ђоровић¹

Универзитет у Београду, Филозофски факултет

Оригинални
научни рад

Ексликативни маркери у настави академског читања на италијанском језику

Резиме: Метадискурс, као специфичан облик интеракције између писца и читаоца, подразумева низ језичких и реторичких средстава која указују на организацију текста, присуство аутора у тексту, његов однос према садржају и читаоцима, што све може бити од помоћи у рецејцији и тумачењу текста.

Циљ овог рада био је да се испита у којој ће мери студентски хуманистички наука који у оквиру својих студијских програма уче основе италијанског академског језика бити у стању да препознају и користе један од најзаступљенијих типова метадискурсних сигнала, ексликативне маркере, познате из Хајлендове таксономије као *code glosses* (Hyland, 2005: 102). Њихова функција је да јасне и ближе одреде једине семене текста и тако олакшају разумевање и рецејцију прочитаног. У изражавању су коришћене дескриптивно-аналитичка метода и техника анкетања. Инструменти изражавања били су шести разумевања читањем и упитник. Природни узорак чинило је четрдесет студената групе године студија Филозофског факултета Универзитета у Београду, чији се ниво владања италијанским језиком креће од А2 до Б2 нивоа Заједничког европског референцијског оквира.

Резултати изражавања показали су да је већина испитаника после краће ексликативне обуке о овом типу маркера била у стању да их у тексту пронађе и препозна. Међутим, неколицина студената показала је успех у разумевању и рецејтивном коришћењу испитиваних метадискурсних средстава. Овакав налаз може се објаснити недовољно развијеним језичким компетенцијама испитаника за ову врсту задатка, али и комплексношћу италијанског академског дискурса, његовом нелинеарношћу, великом лексичком јустиниошћу и преовлађујућом хипотаксом.

1 ddjorovi@f.bg.ac.rs

Copyright © 2019 by the authors, licensee Teacher Education Faculty University of Belgrade, SERBIA.

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original paper is accurately cited.

На основу добијених резултата може се закључити да би за шире осјособљавање стиудената да ефикасно користе овај тип језичких и реторичких средстава било пожељно да се у оквиру курикулума већа пажња и више простора посвети систематској и екстензивној обуци и увежбавању експликативних маркера, који читаоцу могу олакшати читање и разумевање академског текста.

Кључне речи: метадискурс, експликативни маркери, академски текст, разумевање текста, италијански језик.

Увод

Још седамдесетих година 20. века феномен метадискурса доспева у фокус не само лингвистичких истраживања већ и оних која спадају у домен филозофије језика и комуникологије. У свакој комуникацији од великог је значаја како ће се преносити информације и садржаји, како ће се расподелити моћ саговорника. У литератури се као један од првих истраживача који се бавио овим питањима помиње Синклер и његово схватање дискурских планова. Наиме, дискурс се, према Синклеру (Sinclair, 1983: 72), увек може посматрати на два плана – аутономном и интерактивном. Док на аутономном плану аутор развија своју идеју у форми текста на одређену тему, на интерактивном непрестано проверава да ли је начин излагања садржаја адекватан, јасан, разумљив читаоцу којег има на уму. Управо ту почиње оно што ми данас називамо *метадискурс*. Овај термин, коришћен у различитим областима истраживања, дугујемо Зелигу Харису, који је *метадискурсом* назвао различите секундарне информације дате у тексту (Harris, 1959), мада су за исти феномен били предложени и бројни други термини – од метакомуникације (Rossiter, 1974) до метаразговора (Schiffrin, 1980).

Под метадискурсом се у области лингвистичких и глотодидактичких проучавања подразумева реторичка стратегија, коју аутор користи да би писао/говорио о сопственом тексту (Crismore, 1989: 86). Отуда, како Хајленд тврди, текст није само извор информација на тему о којој се излаже, већ укључује и личности, ста-

нове и претпоставке оних који учествују у комуникацији (Hyland, 2005: 3). Метадискурс, дакле, јесте, како се обично наводи, „писање о писању“ (Williams, 1985: 226) или „дискурс о дискурсу“ (Vande Kopple, 1985: 83), а чини га разноврстан језички материјал који упућује на присуство аутора у писаном или изговореном тексту, на однос аутора према пропозиционом садржају који износи пред читаоце (Swales, 1990: 188).

Сваки аутор текста, писаног или усменог, води рачуна и о томе како ће организовати садржај, колико ће и на који начин у тексту испољити свој однос према теми, која ће језичка и реторичка средства користити да би помогао читаоцу/слушаоцу да текст „организује, класификује, интерпретира, вреднује“ (Vande Kopple, 1985: 83). Метадискурс, дакле, служи аутору да читаоца/слушаоца води кроз текст, указујући му успут разноврсним сигнаlima, мање или више транспарентно, на сопствена гледишта, циљеве, намере. Реципијент текста пак и сам улази у својеврсни дијалог с аутором, захваљујући метадискурским елементима које препознаје и користи да свој доживљај текста употпуни и на њега целовитије реагује. Свест о постојању метадискурса и његово адекватно коришћење у читању/слушању и интерпретацији текста читаоцу/слушаоцу обезбеђује већи степен сигурности, лишавајући га евентуалне напетости и nelaгодности. Бројне су студије, нарочито у англисаксонској литератури, посвећене проучавању овог феномена у најразличитијим комуникацијским и социолингвистичким контекстима. Изучавање метадискурса обухватило је до-

сада разноврсне текстуалне типологије, од текстова школских уџбеника (Crismore, 1989), текстова универзитетских уџбеника и научних радова (Hyland, 2000), до докторских дисертација (Swales, 1990) и сагледавања метадискурса из перспективе контрастивне анализе (Mauranen, 1993; Vagojević, 2008). О метадискурсу у италијанском језику у литератури налазимо далеко мање студија, и то тек у последњих двадесетак година (Ferrari-Zampese, 2000; Nardi, 2003; Molino, 2010).

Метадискурс у настави страног језика за академске намене и језика струке

Метадискурс је саставни део комуникације и условљен је често не само пишчевим/говорниковим личним афинитетима већ и одређеним нормама које важе у датој дискурсној заједници, било да је она академска или професионална, уже или шире дефинисана. Отуда је разумљиво што се прагматика метадискурса не може посматрати и тумачити изван одређеног контекста. Социолингвистичка проучавања метадискурса управо су и усмерена на истраживање метадискурских образаца који, употребљени на специфичан начин, дефинишу дату друштвену групу и држе је на окупу (Hyland, 2000). С друге стране, посматран на плану појединца а не групе, метадискурс читаоцу може бити од велике помоћи у развијању критичког става према прочитаном и према ономе што ће некад можда и сам изразити, када уместо у улози читаоца буде у улози аутора.

Када је крајем осамдесетих година прошлог века читање почело да се посматра као својеврсна интеракција између писца, читаоца и текста, у којем се и улога примаоца текста схвата као активна и динамична, метадискурсна средства постају један од кључних фактора те интеракције. Пошто је разумевање писаног и усменог текста једна од четири основне језичке вештине,

не чуди што се управо тих година и теоретичари усвајања другог/страног језика и глотодидатичари све више занимају за овај мултифункционални облик пишевог „дискурса у дискурсу“. Увиђа се, наиме, да би овај значајан аспект разумевања и тумачења текста могао наћи своје место у учионици. Поставља се питање да ли би ученици страних језика били успешнији у читању, разумевању и писању текстова уколико се током наставе на адекватан начин упознају с одређеним репертоаром метадискурских средстава, која би на различитим нивоима језичке компетенције могли експлицитно да уче и користе, рецептивно и/или продуктивно. Овакав упит, по нашем мишљењу, има посебну тежину када се постави у контексту учења страних језика не за опште већ за специфичне намене (академски језик, језик науке, језик у функцији струке, језик одређене професије и сл.), с обзиром на то да је метадискурс и важно персуазивно средство помоћу којег се, у складу с вредностима и узусима одређене друштвене групе, може утицати на читаочеве реакције на свет који га окружује, на његово знање у датој области, али и позиционирање и статус који ће у тој групи заузети. Студент као тек иницирани припадник академске заједнице одређеног дисциплинарног профила постепено стиче знања и компетенције, учећи не само стручне садржаје већ и конвенције академског писања и читања, реторичке обрасце и језичка средства која се у ту сврху користе, а у том домену метадискурсни сигнали имају посебно место.

Категорије метадискурса према Хајленду

Различити истраживачи метадискурских средстава различито су дефинисали и класификовали категорије метадискурса (Vande Kopple, 1985; Mauranen, 1993; Hyland, 2000). Ми ћемо се у раду служити једном од најпознатијих и најчешће коришћених класификација

коју је дао Хајленд (Hyland, 2000: 111). Ова таксономија заснива се на функционалном приступу и дели метадискурсна средства на две групе. Прву чине маркери текстуалног метадискурса, који се односе на организацију садржаја текста и могу бити: а) маркери дискурсне структуре (енг. *frame markers*), експликативни маркери (енг. *code glosses*), логички конектори (енг. *logical connectors*), ендофорички маркери (енг. *endophoric markers*) и егзофорички маркери (енг. *evidentials*). У другу групу Хајленд смешта емфатичке маркере (енг. *emphatic markers*), модераторе (енг. *hedges*), маркере лица (енг. *person markers*), маркере става (енг. *attitude markers*) и релационе маркере (енг. *relations markers*).

Наше истраживање фокусира се на експликативне маркере као подврсту текстуалних, чија је улога да ближе објасне поједине сегменте текста и дају додатне информације које би помогле бољем разумевању прочитаног. То се може постићи поступцима резимирања, парафразирања, преформулације, илустровања и објашњавања. За ову групу метадискурских средстава определили смо се зато што се релативно лако могу препознати у тексту, а упућују на објашњења и преформулације концепата који служе да аутор понови неки исказ на другачији, често једноставнији, начин. Њима се разјашњава оно што је већ речено, представљају се аспекти који можда из претходног контекста нису били довољно јасни и продубљени, понавља се и потенцира неки сегмент дискурса (често да би се лакше запамтио) пре него што се пређе на следећи. Такође, експликативни маркери скрећу још једном пажњу читаоцу на неке претходне садржаје, а затим та нова преформулација претходно реченог постаје полазна тачка новог сегмента текста (Ferrari-Zampese, 2000: 313).

У италијанском језику овај тип метадискурсног сигнала може се исказати различитим језичким средствима. То су, пре свега, експликативни конектори (*insomma, infatti/difatti/di fatto,*

cioè/vale a dire/ovvero/ossia/o, detto in altro modo, in una/altre/poche parola/e, (come) ad esempio, per meglio dire и прилози и прилошки изрази с експликативним значењем као што су *o meglio, più semplicemente*² и сл). Треба напоменути да у италијанском многи маркери могу бити полисемични. Тако, на пример, *insomma* може имати, осим резимирајућег, и закључно значење, а *infatti/difatti/di fatto* имају и потврдну вредност, те се могу сврстати и у емфатичке маркере којима аутор исказује своју увереност у садржај који излаже. Ми ћемо овде, међутим, посматрати све наведене конекторе искључиво у експликативној функцији. Осим наведених маркера, који служе за преформулацију текста, постоје и експликативни маркери који служе за навођење примера (*ad/per esempio* и скраћени облици *ad es/p.es*³), чиме се такође читаоцу обезбеђује додатно појашњење.

Експликативни маркери и читање текстова за академске намене – проблем истраживања

У настави Италијанског језика као страног који се изучава као обавезан предмет у оквиру друштвено-хуманистичких студија на Филозофском факултету Универзитета у Београду примарни циљ јесте оспособљавање студената да читају и разумеју текстове за академске намене. Будући да на другој години учења италијанског већина студената влада језиком на нивоу Б1, кад је реч о рецептивним вештинама, јасно је да захтевнији текстови везани за основе научних дисциплина које студенти изучавају представљају озбиљан изазов и изискују посебно осмишљене технике и стратегије приступа језичком материјалу. Иако се при избору текстова води рачуна да тематски одговарају градиву које су сту-

2 Српски преводни еквиваленти ових метадискурских средстава су редом: *једном речју, наиме, тјо јест/односно/или ипак, друкчије речено, једном речју /групим речима/ украјко, (као) на пример, боље речено, или боље, једноставније.*

3 Српски преводни еквиваленти су редом: *на пример, нпр.*

денти већ усвојили на основним студијама, што може значајно олакшати очекивања и претпоставке ових читалаца, ипак комплексна морфосинтаксичка и лексичка структура академских текстова често је превелика препрека. Она значајно отежава покушаје читаоца да најпре глобално разуме основне информације дате у тексту, испрати главну линију пишневог исказа, а затим, касније, декодира читав текст, разуме све његове сегменте и интерпретира га на адекватан начин, што је предуслов да такав тип текста касније у свом академском и професионалном раду користи успешно. У таквим условима свака врста помоћи коју текст може обезбедити (па тако и препознавање и коришћење различитих врста пишневих сигнала расутих по тексту) од велике је важности. У литератури постоје индиције да, кад је реч о енглеском језику, метадискурс, својствен текстовима писаним за академске намене, због своје учесталости и релативно јасне примене може повољно да утиче на оспособљавање ученика за академско читање и разумевање (Crismore & Vande Kopple, 1997; Dhieb-Henia, 2003; Parvaresh & Nemati, 2008; Massaabi, 2014). Пошто је учење италијанског језика за академске намене у нашем случају по много чему специфично, те резултати постојећих студија о метадискурсу у учењу енглеског не би били лако примењиви, у овом раду представљено је мало експлоративно истраживање посвећено препознавању и коришћењу једне врсте метадискурских средстава – експликативних маркера – међу студентима друштвено-хуманистичких наука који уче да читају и разумеју академске текстове на италијанском језику.

Циљ и задаци истраживања

Претпостављајући да и у италијанском, као у енглеском језику, познавање метадискурских средстава може помоћи у читању академских текстова, овим истраживањем хте-

ли смо да осветлимо, бар делимично, феномен метадискурса испитујући га у једном романском, а не енглеском, језику, и то на текстовима друштвено-хуманистичког усмерења, који нису били често предмет интересовања проучавалаца метадискурса. Циљ истраживања спроведеног на узорку сачињеном од студената Филозофског факултета који у оквиру својих студија као страни језик уче италијански био је да се испита да ли су они у стању да препознају и користе експликативне маркере у читању академског текста, иако су на релативно ниском нивоу владања италијанским језиком. Задаци истраживања били су да се утврди: а) постоји ли код наших студената свест о експликативним маркерима као метадискурсном средству, б) да ли су студенти у стању да препознају ову врсту сигнала у тексту и искористе га адекватно у читању за академске намене и в) да ли би експлицитна обука о коришћењу оваквих језичких и реторичких средстава у оквиру наставе страног језика за академске потребе била од користи студентима у читању и разумевању академских текстова.

Ток истраживања и методологија

У складу са проблемом, циљем и задацима истраживања било је неопходно поделити истраживање у три фазе. Најпре су током прве фазе истраживања (новембар–децембар 2018) у оквиру наставе италијанског језика на Филозофском факултету студенти у току рада на текстовима који се иначе обрађују по програму подстицани да размишљају и износе своје увиде у структуру и организацију текста, с посебним фокусом на метадискурским средствима. Кроз различите врсте задатака покушали смо да утврдимо да ли и у којој мери студенти имају свест о сврси и значају експликативних маркера у читању текста за академске намене. На крају прве фазе студенти су добили материјал који укратко објашњава улогу експликативних маркера у пи-

сању и читању и даје преглед најкоришћенијих експликативних маркера у италијанском језику, уз одговарајуће примере преузете из текстова које смо већ претходно обрађивали, али и неких које до тада нису познавали. У материјалу који је требало обрадити до почетка новог семестра (фебруар 2019) било је и задатака којима се увежбава препознавање, разумевање и употреба експликативних маркера у одговарајућим текстовима. Друга фаза (фебруар–март 2019) била је посвећена експлицитној обуци у препознавању и коришћењу експликативних маркера током наставе. Као основа за рад послужио је поменути материјал (неки од претходно самостално урађених задатака су и на часовима проверавани и коментарисани), али је затим током четири часа наставник упознао студенте са овом категоријом метадискурса кроз анализу више аутентичних текстова из друштвено-хуманистичких наука. На тим текстовима увежбавано је проналажење и препознавање експликативних маркера и разумевање њихове функције. У раду са студентима овај вид метадискурса представљен је мање теоријски а више практично, кроз примере, и са минимумом теоријског и терминолошког оптерећења, у покушају да се ова тема студентима приближи на њима прихватљив начин. Трећа фаза истраживања обухватила је само тестирање ефеката експлицитног подучавања о метадискурсу, које је спроведено током претходних фаза. Тестирање студената о томе у којој мери сада препознају и могу да користе експликативне маркере вршено је на новом, непознатом тексту, типолошки и садржински одговарајућем претходно коришћеним текстовима током прве и друге фазе. Уз тест разумевања и препознавања експликативних маркера студенти су попуњавали и упитник везан за рад са експликативним маркерима и схватање експликативних маркера након обуке.

Узорак истраживања чинило је четрдесет студената друге године Филозофског факултета који студирају филозофију, антропологију,

социологију, психологију, педагогију, андрагогију и класичне науке.

Први инструмент истраживања био је тест разумевања читањем, састављен од текста и седам отворених питања (Прилог 1). Прва три била су усмерена на глобално разумевање, друга два на детаљно разумевање текста, док су преостала два директно повезана са препознавањем и употребом експликативних маркера. Други коришћени инструмент био је упитник састављен од три отворена питања (Прилог 2), у којем су студенти имали прилику да искажу своје виђење експликативних маркера и њиховог значаја за разумевање академског текста на италијанском језику, као и своје ставове о експлицитној обуци и раду на тексту, с фокусом на овом метадискурсном средству Питања у оба инструмента формулисана су на српском језику да бисмо били сигурни да су их сви испитаници добро разумели, будући да ниво владања италијанским у овој групи испитаника варира од А2 до Б2. Тиме је такође обезбеђено и да одговори на отворена питања буду што исцрпнији и јаснији.

За тест разумевања коришћен је текст Франка Ферарија, професора филозофије на Универзитету у Салерну, из књиге *I miti di Platone*, која се користи у универзитетској настави. Избор дисциплине из које ће се сачинити овај инструмент пао је на филозофију, будући да велики број студената Филозофског факултета (а не само они који студирају филозофију) похађа у току студија наставу из предмета који се баве историјом античке филозофије⁴. Текст има триста четрдесет две речи, аргументативног је типа и садржи следеће експликативне маркере: *vale a dire, ossia, o meglio* и *infatti*. Задатак је рађен без употребе речника, како се не би десило да неко од испитаника тражи значење експликативних маркера чије смо препознавање и тумачење желели да испитамо.

4 Осим оних који студирају филозофију, овај предмет слушају често бар један или два семестра и студенти етнологије и антропологије, социологије, класичних наука, психологије, педагогије, андрагогије.

Резултати истраживања и дискусија

Током прве фазе истраживања, у раду на текстовима који се иначе обрађују у настави, запажено је да веома мало студената (12,5%) има иоле развијену свест о постојању језичких и прагматичких средстава која указују на структуру текста и помажу у читању и разумевању. Реч је о петоро студената који владају одлично енглеским језиком и читају редовно сличне текстове на енглеском језику. Троје је ишло у Филолошку гимназију, па је могуће да отуда имају развијенију свест о језику уопште, а и више искуства од осталих у раду на анализи текста.

Када су после друге фазе испитаници били упознати с експликативним маркерима и имали прилику да их током четири часа провежбају с наставником, уследила је трећа фаза – тест разумевања прочитаног и препознавање и употреба експликативних маркера, а затим и упитник. Резултати истраживања показали су да је 55% студената одговорило тачно на три општија питања о садржају текста, на основу чега можемо закључити да је већина успела да разуме основну идеју текста и његово глобално значење. То се и могло очекивати, будући да су студенти током прве, а нарочито током друге године учења на сваком часу изложени сличном задатку, увежбавали су и увежбавају редовно глобално разумевање текста и извлачење примарних информација из прочитаног управо на примерима текстова који су веома слични овом. Два комплекснија питања, везана за специфичне елементе текста које је требало разумети захваљујући, између осталог, и присуству експликативних маркера, представљала су већи проблем. На оба таква питања одговорило је тачно осморо студената (20%), а на једно једанаесторо њих (27,5%). Будући да је задатак рађен без помоћи речника, могло се претпоставити да је одређени број нових, непознатих речи онемогућио део студената да прецизно декодира неке сегменте теста и протумаче их на задовољавајући начин.

Преостала три питања била су везана за препознавање, разумевање и коришћење експликативних маркера. Прво од њих односило се на препознавање и навођење експликативних маркера у тексту. Већина испитаника (82,5%) успела је да пронађе и тачно наведе бар три од пет експликативних маркера из прочитаног текста, док је 37,5% испитаника успело да пронађе и наведе све тражене маркере. С обзиром на то да су сви експликативни маркери у тексту били описани у материјалу и помињани током наставе, непознавање експликативних маркера код неких студената вероватно се може објаснити недовољно прилежним радом на овом сегменту наставе, и то, пре свега, кад је реч о самосталном раду који је требало обавити на задатом материјалу у време распуста, када наставе није било. Анализом одговора на ово питање утврђено је да је готово половина испитаника (42,5%), осим пет задатих експликативних маркера, навела и неке облике који ту функцију немају. Ово је чак случај и код пет од петнаест студената који су пронашли све експликативне маркере. Тако су се међу препознатим и наведеним експликативним маркерима нашли, грешком, и *dunque* (конклузивни маркер у значењу *ошуга, стога*) код петнаест испитаника, *in quanto* (адвербијал у значењу *уколико ишћо*) у десет случајева и *del resto* (логички адитивни конектор у значењу *уосталом*), који је навело троје студената. Овакав налаз вероватно је последица тога што смо у раду на текстовима и раније помињали и уочавали различите везнике и прилошке и предлошке изразе у функцији конектора. Може се закључити да је отуда код испитаника, без обзира на посебно обрађен материјал намењен искључиво упознавању с експликативним маркерима, дошло до интерференције с претходно помињаним језичким елементима сличне али не истоветне функције. Студенти су, наиме, препознали одговарајући тип језичких структура, али нису сви успели да их јасно семантички и функционално раздвоје од експлицитних маркера.

На друго питање, којим смо хтели да сазнамо да ли препознате маркере студенти разумеју и да ли могу да објасне њихову функцију, добили смо одговоре различитог обима и различитог степена тачности. Тако 20% студената није адекватно одговорило на питање, јер су искључиво покушали да преведу маркере које су у претходном питању издвојили, а нису их даље објашњавали, иако је тај захтев у задатку био постављен. Трећина испитаника одговорила је на ово питање штуро, дајући преводе маркера и нека објашњења њихове употребе у тексту, али том приликом нису успели да одговоре тачно и јасно на захтев да објасне маркер, те смо их сврстали у категорију непотпуних одговора. На пример, испитаник ФФ 11 превео је тачно четири од пет пронађених експликативних маркера, али је у свом објашњењу њихове употребе дао овакав одговор: „ Користе се за повезивање делова текста“, што не садржи никакво упућивање на праву прагматичку улогу експликативних маркера. Само једанаесторо од четрдесеторо испитаника успело је да у мање или више опширној форми објасни пронађене маркере и протумачи њихову употребу у тексту. Овакав налаз открива да, без обзира на поједине одличне одговоре, већина студената ипак није успела да на задовољавајући начин усвоји знање о експликативним маркерима, тј. да схвати у потпуности њихову праву функцију, иако је већина успела формално да их препозна. Вероватно је потребно више времена и више заједничког рада на тексту у учионици, као и специфичних задатака чији би циљ био уско везан за разумевање и употребу ових метадискурских сигнала.

Питања у упитнику који је администриран након урађеног теста разумевања и препознавања и тумачења експликативних маркера односила су се на употребну вредност ових маркера за разумевање прочитаног текста и корисност експлицитне обуке о маркерима за увежбавање вештине разумевања писаног академског текста. Очекивало се да испитаници дају

своје виђење процеса који смо прошли од првог увођења у свет метадискурских маркера до теста разумевања који су за потребе овог истраживања урадили. И овде су одговори често били превише штуро да би се из њих могли извести поузданији закључци. На пример, испитаник ФФ 16 одговорио је на прво питање само речима: „Да, маркери су корисни“, али ничим то није даље продубио, те је и овде било више од трећине одговора који су се морали класификовати као непотпуни. Само дванаест испитаника одговорило је недвосмислено да им познавање маркера може помоћи у разумевању текста и да им је освешћивање улоге ових прагматичких средстава значило. Ипак, готово половина испитаника (42,5%) више него о корисности експликативних маркера помињала је у одговорима проблеме у читању и разумевању који потичу од недовољног познавања лексике, компликоване синтаксе, дужине реченица и много уметнутих сегмената који их онемогућавају да повежу делове већих реченица и разумеју их. Резултати показују да већини испитаника упознавање маркера и њиховог коришћења може само делимично помоћи у томе да се боље и сигурније крећу кроз академски текст, а да и даље највеће тешкоће сами студенти виде у граматички и лексички захтевним текстовима, који често превазилазе њихов ниво познавања италијанског.

Закључак

Упркос томе што теоретичари инсистирају на значају познавања и коришћења метадискурских сигнала у настави читања, утисак је многих практичара да ученици страних језика, па и они на универзитетском нивоу, уколико немају довољно развијене језичке компетенције, неће моћи много користити да извуку из познавања метадискурских сигнала. Не може се очекивати да ученици, када се суоче с академским текстом, имају априори развијену свест о

постојању метадискурских сигнала и њиховој функцији. Како би научили да у стицању вештине читања на страном језику ефикасно користе експликативне маркере, мора се овом сегменту увежбавања вештине читања посветити већа пажња у планирању наставе и рада на тексту у учионици. Ово мало истраживање нема претензију нити може коначно да исцрпи одговор на ово питање, већ је експлоративне природе и могло би, надамо се, послужити као основ за даља истраживања на ову тему.

Резултати до којих смо дошли доводе нас до закључка да експликативни маркери у академском тексту могу бити уочени и после врло кратке обуке, али да је за дубље разумевање и сврсисходно коришћење ових метадискурских средстава потребно много више времена и праксе, а нарочито да је главна препрека у испитиваном контексту учења недовољно висок ниво владања

италијанским језиком уопште. Наиме, студенти увиђају да метадискурсни маркери експликативног типа могу да помогну у читању и разумевању текста, али ипак као главну препреку разумевању виде недовољно развијене језичке компетенције за суочавање са комплексним академским текстом на италијанском језику. Па ипак, будући да је један од основних циљева учења страног језика у оквиру студија оспособљавање за коришћење литературе на датом језику, а да студенти у нашим условима немају могућност да се са академским текстом сусретну тек када боље овладају италијанским, остаје једино да се на освешћивању улоге експликативних маркера ради континуирано и систематски од самог почетка учења, како би се студенти полако навикавали да препознају и користе ова језичка и прагматичка средства и тако развијају вештину читања и разумевања за академске потребе.

Литература

- Blagojević, S. (2008). *Metadiskurs u akademskom diskursu*. Niš: Filozofski fakultet.
- Crismore, A. (1989). *Talking with Readers: Metadiscourse as rhetorical act*. New York: Peter Lang.
- Crismore, A. & Vande Kopple, W. J. (1997). Hedges and readers: effects on attitudes and learning. In: Markkanen, S. & Schroder, H. (Eds.). *Hedging and discourse: Approaches to the analysis of a pragmatic phenomenon in academic texts* (83–114). Berlin: Walter de Gruyter and Co.
- Dhieb-Henia, N. (2003). Evaluating the effectiveness of metacognitive strategy training for reading research articles in an ESP context. *English for Specific Purposes*. 22, 387–417.
- Ferrari, A. & Zampese, L. (2000). *Dalla frase al testo. Una grammatica per l'italiano*. Bologna: Zanichelli.
- Harris, Z. S. (1959). Linguistic transformations for information retrieval. In: Harris, Z. S. (ed.). *Papers in Structural and Transformational Linguistics* (458–471). Dordrecht: D. Reidel.
- Hyland, K. (2000). *Disciplinary discourse: social interactions in academic writing*. London: Longman.
- Hyland, K. (2005). *Metadiscourse: exploring interaction in writing*. London and New York: Continuum.
- Massaabi A. (2014). Metadiscourse and Reading Research Articles (RA) in English by Tunisian Geography Facult. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 98, 1110–1118.
- Mauranen, A. (1993). *Cultural Differences in Academic Rhetoric*. Frankfurt: Peter Lang.
- Molino, A. (2010). Personal and impersonal authorial references: A contrastive study of English and Italian Linguistics research articles. *Journal of English for Academic Purposes*. 9 (2), 86–101.
- Nardi, E. (2003). *Nella rete del testo. Unità didattiche per lo sviluppo della capacità di comprensione della lettura*. Roma: Franco Angeli.

- Parvaresh, V. & Nemati, M. (2008). Metadiscourse and Reading Comprehension: The Effects of Language and Proficiency. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*. 5 (2), 220–239.
- Rossiter, C. M. (1974). Instruction in metacommunication. *Communication Studies*. 25 (1), 36–42.
- Schiffrin, D. (1980). Meta-talk: Organisational and evaluative brackets in discourse. *Sociological Inquiry: Language and Social Interaction*. 50, 3/4, 199–236.
- Sinclair, J. M. (1983). Planes of discourse. In: Rizvil, S. N. A. (ed.). *The Two-Fold Voice: Essays in Honour of Ramesh Mohan* (70–91). Hyderabad: Central Institute of English and Foreign Languages.
- Swales, J. M. (1990). *Genre analysis: English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vande Kopple, W. J. (1985). *Some exploratory discourse on metadiscourse*. *College Composition and Communication*. 36, 82–93.
- Williams, J. (1985). *Style: Ten lessons in clarity and grace* (2nd Ed.). Glenview: Scott Foresman.

Прилог 1

ТЕСТ РАЗУМЕВАЊА ТЕКСТА СА ПИТАЊИМА

ПАЖЉИВО ПРОЧИТАЈТЕ ТЕКСТ КОЈИ СЛЕДИ И ОДГОВОРИТЕ НА ПИТАЊА:

L'esposizione di Socrate si divide in due parti. Nella prima egli riprende un'antica credenza, che risale a sacerdoti (uomini e donne) esperti nelle cose divine (*peri ta theia pragmata*), **vale a dire** la convinzione (supportata da un riferimento a Pindaro) che l'anima è immortale e che dunque una volta conclusa la vita di un corpo essa si incarna in un altro; nella seconda, questa credenza viene utilizzata a fini epistemologici per sostenere che l'anima ha conosciuto tutte le cose e che dunque essa è in grado di ricordarsi in questa vita di ciò che ha appreso prima di incarnarsi.

Si è molto discusso sul significato della ripresa da parte di Platone della concezione pitagorica della metemempsomatosi, **ossia** della trasmigrazione delle anime in corpi sempre diversi. Quello del Menone non è certamente un caso isolato, in molti racconti relativi al destino ultramondano dell'anima ritorna il motivo della trasgressione. L'idea poi che l'immortalità dell'anima sia collegata al tema della conoscenza costituisce uno dei motivi centrali dell'epistemologia platonica (basti pensare al *Fedone*). E' difficile stabilire se e in che misura Platone credesse effettivamente nell'immortalità dell'anima, **o meglio** credesse effettivamente nella piena affidabilità epistemologica delle dimostrazioni portate in favore di questa convinzione.

È probabile che egli fosse del tutto convinto dell'alterità ontologica dell'anima nei confronti del corpo e che fosse portato a ritenere possibile l'immortalità proprio in virtù di questa alterità. Del resto, la credenza nell'immortalità dell'anima deve venire accettata secondo Platone essenzialmente per ragioni etiche (in quanto costituisce un impulso a vivere in modo virtuoso) e di etica epistemologica (in quanto rappresenta una motivazione alla ricerca). Resta il fatto che si tratta di una credenza (*pistis*) e non di una certezza fondata su solide basi argomentative.

La funzione esercitata dal mito dell'immortalità nel campo dell'etica epistemologica (**o** etica della ricerca) merita di venire approfondita, in quanto ad essa si collega la posizione strategica del mito nel cuore del dialogo. Socrate ricorre **infatti** alla antica e nobile credenza nell'immortalità dell'anima allo scopo di risolvere il celebre paradosso della conoscenza da lui stesso formulato sulla base dei rilievi di Menone.

Ferrari, F. (2006). *I miti di Platone*. Milano: BUR, pp. 360

1. О чему је реч у тексту који сте прочитали? (Одговорите у најмање 20 речи.)
2. Да ли се из текста може закључити да Платон верује у бесмртност душе?
3. Које се гране филозофије доводе у везу с бесмртношћу душе у овом тексту?
4. Шта се у тексту подразумева под термином *metempsychosis*?
5. Зашто Сократ прибегава веровању у бесмртност душе?
6. У тексту су употребљени неки од експликативних маркера које смо до сада упознали. Пронађите их и подвуците у тексту.
7. Преведите пронађене маркере и објасните како се и зашто користе.

Прилог 2

УПИТНИК О КОРИШЋЕЊУ ЕКСПЛИКАТИВНИХ МАРКЕРА

УПИТНИК

Овај упитник се спроводи у сврху истраживања и неће на било који начин утицати на Вашу оцену из предмета Италијански језик 2. Молимо Вас да што исцрпније одговорите на следећа питања у вези са учењем и коришћењем експликативних маркера.

1. Да ли сте у читању и разумевању задатог текста користили експликативне маркере? Да ли Вам је то помогло да боље разумете текст? Било да је Ваш одговор позитиван или негативан, молим Вас да га прецизно образложите.
2. Да ли је и у коликој мери експлицитна обука о експликативним маркерима имала улогу у Вашем читању и разумевању задатог текста?
3. Мислите ли да би требало наставити са радом на експликативним маркерима као и досад? Имате ли неки предлог како бисмо још могли да радимо на овим језичким конструкцијама?

Summary

Metadiscourse, as a specific form of writer-reader interaction, implies a set of linguistic and rhetorical devices indicating text organisation, the author's presence in the text, his/her relationship with the content and the readers, all of which can be very helpful in terms of the text reception and interpretation.

The aim of this paper was to investigate to what extent the students of the Humanities who learn the basics of the Italian academic language are able to identify and use one of the commonest types of metadiscourse signals, namely explicative markers, also known as code glosses in Hyland's taxonomy (Hyland, 2005: 102). Their function is to clarify and determine more closely specific segments of a text, which in turn improves readers' understanding and reception of the text. Descriptive-analytical method and survey as a technique were used in the research. A reading comprehension test and a questionnaire were the research instruments. A convenient sample included 40 second-year students of the Faculty of Philosophy, University of Belgrade, whose CEFR level of Italian Language ranged from level A2 to level B2.

The obtained results indicated that, after a brief and explicit instruction on this type of markers, the majority of the respondents were able to identify the markers in the text. However, only a few were very successful in understanding and using receptively the metadiscourse tools in question. These findings can be explained by the respondents' under-developed linguistic competencies for this type of task, as well as by the complexity of the academic discourse in Italian, its nonlinearity, a considerable lexical density, and the prevailing hypotaxis.

The obtained results give room to a conclusion that students would be able to use this type of linguistic and rhetorical tools efficiently if the curricula focused more on a systematic and extensive training and practising of the explicative markers which help readers to read and understand academic texts more easily.

Keywords: *metadiscourse, explicative markers, academic text, reading comprehension, Italian Language.*